

สถานภาพและบทบาทของพราหมณ์ ในวรรณคดีนิทานสันสกฤต

มนตรี มีเนียม *

วรรณคดีนิทานของอินเดีย ซึ่งพราหมณ์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ได้แก่ ปุณฺณดันทระ หิโตปเทศ
นิยายวิกิรมาทิตย นิทานเวตาล และนิยายเบงคลี

*อาจารย์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในสังคมอินเดียโบราณบุคคลใน

วรรณะพราหมณ์มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรคั้วรรณคดี เริ่มตั้งแต่สมัยพระเวท พราหมณ์ได้รวบรวมบทสวดที่ใช้กันในตระกูลขึ้นเป็นหมวดหมู่ เป็นคัมภีร์เพื่อใช้เป็นบทสวดอ้อนวอนเทพเจ้า เป็นเครื่องมือในการประกอบพิธีกรรม อธิบายพิธีกรรมและเป็นตำราคู่มือการปฏิบัติในลัทธิศาสนาพราหมณ์

คัมภีร์ที่พราหมณ์รวบรวมและสร้างสรรค์ขึ้นนี้นับเป็นวรรณคดีที่สำคัญ แสดงให้เห็นว่าพราหมณ์ได้ใช้วรรณคดีเป็นเครื่องมือในการชักจูงโน้มน้าวคนในสังคม ให้เห็นความสำคัญของลัทธิที่พราหมณ์คิดขึ้นเพื่อประโยชน์แก่พราหมณ์เจ้าของลัทธิ เพราะในศาสนาพราหมณ์สมัยพระเวทนั้นมีเทพเจ้าเป็นที่นับถือ และเชื่อกันว่าเทพเจ้าเป็นผู้บันดาลให้มนุษย์มีความสุขและทุกข์ได้ มนุษย์จึงต้องประกอบพิธีกรรมบวงสรวงบูชาเทพเจ้าเพื่อขอสิ่งที่ดีตนปรารถนา เช่น ขอให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ ขอความอุดมสมบูรณ์ หรือขอให้มฤตยูมีอำนาจ เป็นต้น พิธีกรรมที่ประกอบขึ้นนี้พราหมณ์เป็นผู้กำหนดให้มีความแตกต่างกันออกไป เช่น เป็นพิธีเฉพาะตัว เฉพาะครอบครัว หรือเฉพาะส่วนรวม โดยพราหมณ์ปุโรหิตเป็นผู้ดำเนินพิธี ถ้าเป็นพิธีส่วนตัวหรือพิธี

เล็กน้อยก็ให้พราหมณ์ประกอบพิธีเพียงคนเดียว แต่ถ้าเป็นพิธีใหญ่ เช่น พิธีอัสวเมธของกษัตริย์จะต้องให้พราหมณ์ปุโรหิตมากขึ้น การปลื้บูชาทุกประเภทถ้าปรารถนาความเป็นสิริมงคลและความสำเร็จจะต้องให้พราหมณ์เป็นผู้ดำเนินพิธี เพราะในคัมภีร์พระเวทกล่าวไว้ว่าโลกอยู่ในอำนาจของพราหมณ์ และมนตรีของพราหมณ์มีอำนาจเหนือเทพเจ้า การสวดมนตร์ในขณะที่ประกอบพิธีจะต้องออกเสียงคำให้ถูกต้องชัดเจน จึงจะบรรลุผลสมตามความมุ่งหมาย ถ้าออกเสียงผิดจะเป็นอันตรายแก่ผู้สวดเอง เมื่อเป็นเช่นนี้หน้าที่ผู้สวดมนตร์จึงเป็นของพราหมณ์ผู้อยู่ในวรรณะอื่นจะประกอบพิธีกรรมเองไม่ได้ แสดงให้เห็นว่ามนตรีของพราหมณ์มีอำนาจเหนือเทพเจ้า พราหมณ์จึงมีอำนาจเป็นที่เคารพยำเกรงของคนทั่วไป

ต่อมาเมื่อชาวอินเดียสนใจและมีความคิดในเชิงปรัชญามากขึ้น และได้พิจารณาเห็นว่า ความดี ความชั่ว เกิดจากการกระทำของตนเอง มิได้เป็นผลมาจากการบันดาลของเทพเจ้าดังก่อน พราหมณ์จึงได้ปรับปรุงวรรณคดีของตนขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับความสนใจของคนในสังคม วรรณคดีที่พราหมณ์สร้างขึ้น คือ คัมภีร์อุปนิษท อันเป็นคัมภีร์ที่มีแนวคิดให้ความสำคัญแก่จิตใจของผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญ และมีข้อแนะนำให้ปฏิบัติในการดับการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อให้บรรลุถึงโมกษะ คือ ความหลุดพ้น แต่ความคิดเห็นในคัมภีร์อุปนิษทของพราหมณ์นี้ประชาชนทั่วไปยังไม่เข้าถึง และเมื่อเกิดแนวคิดใหม่ที่ได้แย้งข้อเสนอนั้นในอุปนิษทของพุทธศาสนา

และศาสนาเซนขึ้น เป็นผลให้ประชาชนหันไปนับถือศาสนาใหม่ที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก พราหมณ์จึงต้องฟื้นฟูลัทธิศาสนาของเดิมขึ้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เป็นที่ดึงดูดใจของประชาชนมากขึ้น ประชาชนจะได้หันกลับมานิยมนับถือศาสนาพราหมณ์อีกครั้งหนึ่ง วิธีที่จะฟื้นฟูลัทธิของพราหมณ์ที่พราหมณ์ได้ดำเนินการต่อมาก็คือ การสร้างครุฑาให้เกิดในหมู่ประชาชน โดยใช้วรรณคดีเป็นเครื่องมือที่จะชี้ให้เห็นเดชานุภาพของเทพเจ้าทั้ง 3 องค์ ของพราหมณ์ คือ พระพรหม พระศิวะ และพระวิษณุ ซึ่งปรากฏอยู่ใน คัมภีร์ ปุราณะ การอวดตารของเทพเจ้ามาเป็นมนุษย์ในมหากาพย์รามายณะและมหากาพย์พร้อมกันนั้น พราหมณ์ยังได้แสดงสถานภาพ และบทบาทของพราหมณ์ว่าเป็นผู้ค้ำจุนราชบัลลังก์ และมีความสามารถในศิลปวิทยาต่าง ๆ ในอันที่จะสั่งสอนอบรม และให้คำปรึกษาแก่กษัตริย์เพื่อใช้บริหารราชการแผ่นดิน นำความสุขมาสู่ประชาชน

นอกจากมหากาพย์รามายณะและมหากาพย์ภารตะ ซึ่งเป็นวรรณคดีที่สำคัญ และถือเป็นคัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ของอินเดียแล้ว ในสมัยหลังพระเวทนักบวชนิกายต่าง ๆ ฤาษีชีไพร บริพาชก เป็นบุคคลกลุ่มหนึ่ง ซึ่งมีบทบาทต่อวรรณคดีนิทานของอินเดียเป็นอย่างมาก นักบวชเหล่านี้มีวรรณคดีเป็นของตนเอง ไม่ไช่บทสรรเสริญพระเจ้าอย่างที่ปรากฏในพระเวท และไม่ไช่เรื่องเล่าทำนองเทพปกรณัม แต่เป็นการดึงเอาเรื่องเล่าลงมาให้ใกล้ตัวมนุษย์มากขึ้น ด้วยการผูกเป็นเรื่องของกษัตริย์ในสมัยโบราณ หรือวีรบุรุษ แสดงวีร-

กรรมที่น่าสรรเสริญ เช่น ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ เป็นต้น บางเรื่องมีลักษณะเป็นคติสอนใจ แต่มิได้สอนหลักธรรมของศาสนาอย่างเจาะจง เป็นทำนองสื่อแสดงความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ เช่น ความรักเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงของนิทานจากเรื่องของเทพเจ้ามาเป็นมนุษย์ และจากเรื่องไกลตัวมาเป็นใกล้ตัวในลักษณะนี้อาจนับได้ว่าเริ่มปรากฏในสมัยอนุชน ซึ่งชาวอินเดียสนใจความคิดในเชิงปรัชญามากขึ้น และความนิยมเรื่องลัทธิเริ่มจางลง นักบวชพราหมณ์ ซึ่งเป็นผู้กนิทานประเภทนี้ขึ้นนั้น เป็นกลุ่มบุคคลที่ติดต่อกับชาวบ้านมากกว่าผู้อื่น นอกจากจะพบปะเสมอ ๆ ในหมู่บ้านแล้ว ยังมีประเภทที่เดินทางจาริกไปในดินแดนต่างๆ ได้แก่ นักบวชปริพาชก ความแพร่หลายของนิทานเหล่านี้จึงมีมาก วรรณคดีนิทานของอินเดีย ซึ่งพราหมณ์ได้สร้างสรรคขึ้นได้แก่ ปญจตันตระ หิโตปเทศ นิยายวิกิรมาทิตย นิทานเวตาล และนิยายเบงกาลี

ปญจตันตระ เป็นวรรณคดีนิทานเรื่องยาว มีนิทานสอนเป็นอุทาหรณ์ เนื้อหาของปญจตันตระเป็นการสอนหลักนิติศาสตร์ คือ การดำเนินชีวิต หรืออรรถศาสตร์ คือ หลักการหาความรู้จากอรรถประโยชน์ หรือราชศาสตร์ คือหลักปฏิบัติสำหรับพระราชา เนื้อเรื่องเริ่มด้วยการสรรเสริญบูชาครู แล้วกล่าวถึงวิชญุครมัน ผู้เจนจบในอรรถศาสตร์ว่าเป็นผู้ประพันธ์ เป็นหนังสือรวม ๕ ตอน กล่าวถึงการสอนหลักอรรถศาสตร์ หรือนิติศาสตร์แก่โอรสทั้ง ๓ ของพระราชา ด้วยนิทานหลัก ๕ เรื่อง ในหนังสือ ๕ ตอนนี้ อาจจะสามารถกล่าวได้ว่า ผู้ประพันธ์มีความตั้งใจที่จะ

ใช้ปญจตันตระเป็นคู่มือของนักปกครอง แต่เป็นการสอนด้วยนิทาน ดังนั้นแม้เรื่องจะดำเนินไปอย่างสนุกสนานอย่างไรก็ยังคงเห็นทัศนคติเดิมแฝงอยู่ตลอดเรื่อง

ในนิทานนำเรื่อง หรือกถามุขของปญจตันตระกล่าวว่า พระเจ้าอมรศักดิ์ ผู้ปกครองเมืองมทิลาริประ ในทักษิณประเทศ มีโอรส ๓ องค์ คือ วสุศักดิ์ อุดรศักดิ์ และอเนกศักดิ์ พระเจ้าอมรศักดิ์เป็นผู้ทรงรอบรู้ในอรรถศาสตร์เป็นอย่างดี แต่โอรสกลับไม่ปราดเปรื่อง และไม่สนใจการปกครองเลย พระเจ้าอมรศักดิ์จึงเรียกประชุมมุขมนตรีเพื่อหาทางแก้ไข มีผู้ทูลว่า วิชญุครมันพราหมณ์ผู้เฒ่าผู้มีอายุถึง ๘๐ ปี เป็นผู้รอบรู้เรื่องนิติศาสตร์มากที่สุด พระเจ้าอมรศักดิ์จึงทรงมอบให้วิชญุครมันเป็นอาจารย์ของราชโอรส วิชญุครมันสัญญาว่าจะสอนให้ราชโอรสเจนจบนิติศาสตร์ด้วยเวลาเพียง ๖ เดือนเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ วิชญุครมันจึงถูกนิทานขึ้นมา ๕ เรื่อง เพื่อใช้เป็นสิ่งล่อใจราชโอรสผู้ไม่สนใจวิชาการมาก่อน นิทานแต่ละเรื่อง เรียกว่า ตันตระ คือ ศาสตร์ หนังสือเรื่องนี้จึงเรียกว่า ปญจตันตระ ว่าด้วยศาสตร์ทั้ง ๕ อันได้แก่ โทษของการแตกมิตร (มิตรภาพ) ในนิทานเรื่องที่ ๑ นิทานเรื่องที่ ๒ ว่าด้วยคุณของการผูกมิตร (มิตรปรารถนา) เรื่องที่ ๓ ว่าด้วยสงครามและความสงบ (สนธิวิธี) เรื่องที่ ๔ ว่าด้วยการสูญลาม (ลัทธิพินาศ) และเรื่องที่ ๕ ว่าด้วยการขาดความรอบคอบ (อปริกษิตกาทวะ)

ปญจตันตระ มีลักษณะเป็นนิทานสอนนิทาน นิทานแต่ละเรื่องที่วิชญุครมันเล่าเป็นนิทานหลัก จะมีนิทาน

อุทาหรณ์เป็นนิทานซ้อนอยู่จำนวนต่าง ๆ กัน บางเรื่องเป็นนิทานซ้อนของนิทานอีกทีหนึ่ง ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นความสามารถของผู้เล่า คือ พราหมณ์วิชญุครมันว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถในการที่จะสอนและอบรมโอรสทั้ง ๓ ของพระราชา โดยผูกนิทานขึ้นมาเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินด้วย

หิโตปเทศ นารายณะ เป็นผู้ประพันธ์โดยอาศัยปญจตันตระ และวรรณคดีอื่นด้วย ลำดับเรื่องในหิโตปเทศต่างกับปญจตันตระ คือ ตันตระที่ ๑ การผูกมิตร (ตันตระที่ ๒ ในปญจตันตระ) ตันตระที่ ๒ การแตกมิตร (ตันตระที่ ๑ ในปญจตันตระ) ส่วนตันตระที่ ๓ สงคราม และตันตระที่ ๔ ความสงบนั้น คือ ตันตระที่ ๓ ในปญจตันตระแต่นารายณะนำมาแยกเป็น ๒ ตอน ตันตระที่ ๔ และ ๕ ของปญจตันตระไม่ปรากฏในหิโตปเทศ หิโตปเทศ หิโตปเทศจึงมีเพียง ๔ ตอน แต่ยังมีนิทานนำเรื่องปญจตันตระ ส่วนนิทานซ้อนนั้นตรงกันบ้างต่างกันบ้าง แต่ได้เพิ่มโคลงเข้าไปจะมีถึง ๘๓๓ บท (ปญจตันตระมี ๔๒๒ บท) ทำให้เห็นวัตถุประสงค์ของผู้แต่งว่า เพื่อบันทึกธรรมมากกว่าความสนุกของเนื้อเรื่อง นอกจากนั้นชื่อเรื่องหิโตปเทศ ยังบ่งเจตนาของผู้แต่งอย่างชัดเจนขึ้นอีกด้วย ว่า ต้องการให้หนังสือนี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นประโยชน์ (हित = ประโยชน์, อุปเทศ = การชี้, การแสดง)

เนื้อเรื่องของหิโตปเทศก็มีลักษณะคล้ายคลึงกับปญจตันตระ คือ มีเมืองเมืองหนึ่งชื่อปาฏลีบุตร ผู้เป็นกษัตริย์ปกครอง ทรงพระนามว่า ท้าวสุทรรณะ พระองค์มีโอรสที่ไม่สนใจศึกษา

เล่าเรียน ท้าวสุทรศนะ มีความ
กังวลพระทัย จึงรับสั่งให้บรรดานัก
ปราชญ์ทั้งหลายเข้าเฝ้าเพื่อปรึกษาหารือ
ในการที่จะส่งสอนพระโอรสทั้ง ๔
ให้มีความรู้ทางนิติศาสตร์ วิชาคุณครมัน
ได้รับอาษาที่สอนวิชาให้กับพระโอรสทั้ง
๔ ในเวลา ๖ เดือน โดยใช้วิธีผูกนิทาน
เป็นเครื่องล่อ นิทานที่วิชาคุณครมัน เล่ามี
นิทานหลักอยู่ ๔ เรื่อง คือ มิตรลาก
(การผูกมิตร) สุหนฤทเภท (การแตก
มิตร) วิเคราะห์ (สงคราม) และสนธิ
(ความสงบ) และมีนิทานอุทาหรณ์
แทรก เช่นเดียวกับปัญจตันตระ เนื้อหา
ในนิทานและโคลกหลายบท ได้กล่าว
ยกย่องพราหมณ์อยู่ไม่น้อย

นิยายวิกรมมาทิตย เป็นนิทาน
ของพราหมณ์ ที่มีลักษณะเป็นนิทาน
ซ้อนนิทาน มีเนื้อความกล่าวถึงชาว
บ้านคนหนึ่งทำไร่แดงกวอยู่ที่ชานเมือง
ธารา ปลูกไร่ไร่ไถ่ค้อยเฝ้า แต่เมื่อขึ้น
ไปบนไร่จนครวใจ ก็มีกิริยาอาการอย่าง
คนบ้า กล่าวคำสบประมาททำวโภช
ซึ่งเป็นกษัตริย์ปกครองเมืองนั้น ความ
ทราบถึงพระกรรณ ก็ทรงสงสัยในดินได้
ร้าน คงจะมีอะไรสักอย่าง โปรดให้ชุด
ตุ๊กได้บัลลังก์ประดับด้วยแก้วเนาวรัตน์
อันประมาณค่ามิได้ และมีรูปรัตนนารี
ประดับบัลลังก์สามสิบสองรูป ท้าว
โภชตรัสให้นำบัลลังก์วิเศษเข้าไปไว้ใน
พระราชวัง ชำระล้างบัลลังก์และซ่อม
แซมส่วนที่ชำรุดให้คืนดี แล้วประกอบพิธี
ฉลองตามราชประเพณี และจะประทับ
บนบัลลังก์นั้น แต่พอก้าวพระบาท
จะขึ้นไปรูปรัตนนารีรอบบัลลังก์ก็หัว
เราะออกมาและพูดว่า ท้าวโภชไม่คู่ควร
ที่จะขึ้นประทับบนบัลลังก์นั้น เว้นแต่จะ
ทรงคุณธรรมและมีเดชานุภาพเสมอด้วย

ท้าววิกรมมาทิตยเจ้าของเดิม แล้วรูปรัตน
นารีก็เล่าเรื่องท้าววิกรมมาทิตยเป็นลำดับ
จนครบ ๓๒ รูป

ความมุ่งหมายของผู้เล่านิยาย
วิกรมมาทิตยนั้น ก็เพื่อให้เป็นนิทานวิบุรุษ
แสดงให้เห็นความสามารถ และคุณ
ธรรมของกษัตริย์ เนื้อเรื่องของนิทานใน
นิยายวิกรมมาทิตยทั้ง ๓๒ เรื่อง จึงมี
ท้าววิกรมมาทิตยเป็นตัวละครที่สำคัญ
ที่ต้องประสบกับเหตุการณ์ หรือปัญหา
ต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ความสามารถ และ
แสดงคุณธรรม แก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
ในขณะเดียวกัน ผู้เล่าได้แทรกเรื่องของ
ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ ดัง
ปรากฏในนิทานเรื่องที่ ๕ สีลาวดี
กล่าวถึงพระพรหม ซึ่งเป็นเทพเจ้าองค์
สำคัญของศาสนาพราหมณ์ว่าเป็น
ผู้สร้างโลก สร้างมนุษย์ และเป็นผู้ลิขิตชีวิต
มนุษย์ให้เป็นไปในลักษณะต่าง ๆ
กัน และแสดงสถานภาพของพราหมณ์
ว่าเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนบ
จากกษัตริย์และประชาชนทั่วไปดัง
ปรากฏในนิทานเรื่องที่ ๑๓ ตีโลจณี
เรื่องที่ ๑๖ สุนทรมิติ เรื่องที่ ๑๙ มฤ
มาตี เรื่องที่ ๒๕ ชัยลักษมี และยก
ย่องว่าพราหมณ์เป็นผู้มีความรู้ความ
สามารถในศิลปวิทยาและคัมภีร์ไตรเทพ
จนเป็นที่โปรดปรานของกษัตริย์ ปรากฏ
ในนิทานเรื่องที่ ๑๕ อนุปมตี พราหมณ์
เป็นทูตให้กษัตริย์ในนิทานเรื่องที่ ๑๔
พิโลจณี และมีความสามารถในวิชา
โหราศาสตร์ รับราชการในราชสำนัก
ของท้าววิกรมมาทิตยในนิทานเรื่องที่ 4
จันทรเกลา

นิทานเวตาล เป็นวรรณคดีประเภท
นิทาน เช่นเดียวกับนิยายวิกรมมาทิตย
โครงเรื่องของนิทานเรื่องนี้กล่าวถึง

พระวิกรมมาทิตย มีเหตุให้ต้องสัญญา
กับโยคีผู้หนึ่งว่า จะไปนำเอาดวงเวตาล
จากป่าช้าแห่งหนึ่งมาให้ พระวิกรม
มาทิตยกับพระราชโอรสได้ฝ่าอันตรายเข้าไป
ในป่าช้า ซึ่งมีเวตาลเป็นศพแขวนอยู่
ที่กิ่งอโคก พระวิกรมมาทิตยเอาเวตาลใส่
ย่ามพาออกจากป่าช้า ระหว่างที่เวตาล
อยู่ในย่าม พระวิกรมมาทิตยจะต้อง
ไม่ตรัสอะไรเลย หากตรัสขึ้น เวตาลก็จะ
ลอยหลุดจากย่ามไปแขวนอยู่กับกิ่ง
อโคกตามเดิม เวตาลพยายามอย่างยิ่งที่
จะให้พระวิกรมมาทิตยตรัส จึงได้ล่านิทาน
ที่มีปัญหาชวนคิดแล้วกล่าวช่วย
ให้พระวิกรมมาทิตยแก้ปัญหา พระวิกรม
มาทิตยอดไม่ได้ ตรัสแก้ปัญหาตามที่เวตาล
ช่วยให้ตรัส เวตาลก็ลอยหลุดออก
ไปยังต้นอโคกได้ จนกระทั่งเวตาลล่านิทาน
เรื่องที่ ๒๕ พระวิกรมมาทิตยจึง
ได้สติเอาชนะพระองค์เองได้ ไม่ตรัสตอบ
เวตาล พระองค์จึงได้ตัวเวตาลมาให้แก่
โยคีตามสัญญา

เนื้อเรื่องของนิทานเวตาลนั้น
นอกจากจะมุ่งให้เกิดความบันเทิงแก่ผู้
ฟัง อันเป็นจุดประสงค์หลักแล้ว ผู้ประ
พันธ์ยังได้แทรกความเชื่อ หรือแนวคิด
ของลัทธิพราหมณ์เข้าไปเช่นเดียวกับ
นิยายวิกรมมาทิตย เพื่อให้ผู้ฟัง หรือประ
ชาชนทั่วไปได้เห็นความสำคัญของลัทธิ
พราหมณ์ และนำข้อกำหนดในลัทธินี้
ไปปฏิบัติ ดังปรากฏในนิทานเรื่องที่ ๔
กล่าวถึงสิ่งทีบุคคลทั่วไปควรปฏิบัติ
ต่อทรัพย์สินของตนว่า ควรจะแบ่ง
ทรัพย์สินที่หามาได้เป็นสามส่วน ส่วนที่
หนึ่งควรใช้ไปในการบูชาเทวดา ส่วน
ที่สองทำทานแก่พราหมณ์ และส่วนที่
สามเหลือไว้บำรุงตัวเอง ในนิทานเรื่องที่ ๖
กล่าวถึงสิ่งทีพ่อบ้านควรปฏิบัติเมื่อรู้ตัว

ว่าชีวิตอย่างเข้าสู่วัยชรา คือ ออกบำเพ็ญเพียรเป็นโยคีเพื่อหาความวิเวกในป่า ในนิทานเรื่องที่ ๓ กล่าวถึงสิ่งที่ภรรยาควรประพฤติตามลัทธิของพรานหมณ์อันแสดงให้เห็นว่าเป็นผู้ครองธรรมตามคัมภีร์ศาสตร์ คือ ภรรยาจะต้องปฏิบัติต่อสามีด้วยดี แม้สามีจะพิการหรือตบอด และป่าวข้าจะต้องไม่เสียดายชีวิตเพื่อรักษาชีวิตนาย จึงจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้ที่มีคุณธรรม

นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงสถานภาพของพรานหมณ์ว่า เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป ในนิทานเรื่องที่ ๗ กล่าวถึงพระราชินีให้ความเคารพนบนอบต่อพรานหมณ์ แม้จะเข้าเฝ้าก็ไม่ต้องมีผู้ทูลเบิกตัวให้เข้าเฝ้า พรานหมณ์มีมนตร์วิเศษ สามารถแปลงกายได้ และมีฤทธิ์ มีอำนาจที่จะสาปพระราชินี และบ้านเมืองให้ย่อยยับได้ หากพระราชินีทำให้พรานหมณ์ไม่พอใจ ในนิทานเรื่องที่ ๒ พระราชาให้พรานหมณ์เป็นทูตไปขอราชธิดาของพระราชินีต่างเมืองมาเป็นชายา ในนิทานเรื่องที่ ๓ กล่าวว่าพรานหมณ์เป็นผู้แต่งตำรารบสืบมาตั้งแต่สมัยโบราณ แต่ด้วยเหตุที่นิทานเวตาล เป็นนิทานที่เล่าสู่กันฟังเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน พรานหมณ์จึงมีบทบาทหลากหลายขึ้น คือ นอกจากจะได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้มีความสามารถ และมีคุณธรรมแล้ว พรานหมณ์มีความคิดลามาก บัสดาวะรดเทวรูปพระอิศวร และในนิทานเรื่องที่ ๗ พรานหมณ์ใช้อำนาจวิเศษโดยมิได้ใคร่ตรอง จึงเกิดโทษแก่ตน

แต่ก็มีเป็นส่วนน้อย

นอกจากปัญจตันตระ หิโตปเทศ นิยายวิกรมชาติย และนิทานเวตาลแล้ว วรรณคดีประเภทนิทานของอินเดียซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความบันเทิงและเป็นคติสอนใจอีกเรื่องหนึ่ง คือนิยายเบงคลี แม้ว่าเนื้อหาของนิยายเบงคลีจะมีลักษณะที่แตกต่างออกไป กล่าวคือ นิยายเบงคลีมีเนื้อหาเป็นเรื่องในแวดวงของชาวบ้านในระดับท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ พรานหมณ์ที่ปรากฏในนิทานก็เป็นพรานหมณ์ที่ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับชาวบ้าน โดยมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาให้กับคนในท้องถิ่น และประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวเหมือนชาวบ้านทั่วไป สถานภาพและบทบาทของพรานหมณ์ที่ปรากฏในนิทานเรื่องนี้มีทั้งที่ได้รับการยกย่อง และเป็นผู้มีคุณธรรม กับไม่ได้รับการยกย่อง เพราะเป็นคนใจและไม่ประพฤติธรรม ดังปรากฏในนิทานเรื่องพรานหมณ์กินพรหม กล่าวที่พรานหมณ์สามารถกินพระพรหมได้ ในนิทานเรื่องพรานหมณ์กับกษัตริย์ พรานหมณ์มีใจบุญเคร่งครัดในศาสนาเป็นอย่างมาก และทำบูชาตามที่ได้สอนไว้ในคัมภีร์พระเวททุกวัน ในนิทานเรื่องสองเจ้าสาว พรานหมณ์มีความร่ำรวยเป็นที่รักใคร่นับถือของชาวบ้าน ในนิทานเรื่องกาไหนด พรานหมณ์เฒ่า พรานหมณ์มีความขยันขันแข็งในการประกอบอาชีพ ในนิทานเรื่องหนูหนวกทั้งสี่ พรานหมณ์เป็นผู้ตัดสินความให้กับคนหนูหนวก ในนิทานเรื่องบรมแก้ว พรานหมณ์เป็น

คนใจ และมีความยากจน ในนิทานเรื่องบรมเชอะ พรานหมณ์เป็นคนใจเชอะ ในนิทานเรื่องกลดต่อกล พรานหมณ์เป็นผู้ทำอุบายลวงภรรยาของบุคคลอื่นมาเป็นภรรยาของตน และในนิทานเรื่องเทพธิดาอิตู พรานหมณ์ไม่มีความรักและความเมตตาต่อบุตร พรานหมณ์ที่ปรากฏในนิยายเบงคลี จะมีสถานภาพและบทบาทต่างจากนิทานในยุคแรก ๆ คือมีลักษณะเป็นบุคคลธรรมดามากขึ้น และมีบทบาทอันแสดงให้เห็นถึงความประพฤติที่บกพร่องเช่นเดียวกับมนุษย์ปุถุชนทั่วไป อันเป็นภาพของพรานหมณ์ที่แท้จริงในสังคมอินเดียท้องถิ่นที่สะท้อนออกมาด้วยสายตาของคนในสังคมเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าบุคคลในวรรณะ
พราหมณ์ได้ใช้วรรณคดีเป็นเครื่องมือ
สำหรับโน้มน้าวชักจูงจิตใจของคนใน
สังคมอินเดียโบราณให้ยอมรับนับถือ
ศาสนาพราหมณ์อย่างต่อเนื่อง กล่าว
คือหลังจากที่ได้สร้างสรรคัมภีร์พระ
เวท คัมภีร์ปราณะ และมหากาพย์แล้ว
พราหมณ์ยังใช้วรรณคดีประเภทนิทาน
เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ลัทธิให้
กระจายไปยังคนทุกระดับชั้นอีกด้วย
แต่สถานภาพและบทบาทของตัวละครที่

เป็นพราหมณ์ในวรรณคดีประเภท
นิทาน มีความแตกต่างจากวรรณคดี
ในสมัยแรก คือ จะมีบทบาทเป็นบุคคล
ธรรมดาที่มีข้อบกพร่องมากขึ้น เพราะ
เป็นเรื่องของพราหมณ์ในระดับชาว
บ้าน และมีเงื่อนไขที่จะให้ความบันเทิง
เป็นสำคัญ ●

●●บุคคลในวรรณะพราหมณ์ได้ใช้วรรณคดีเป็นเครื่องมือสำหรับโน้มน้าวชักจูงจิตใจของคนใน
สังคมอินเดียโบราณให้ยอมรับนับถือศาสนาพราหมณ์อย่างต่อเนื่อง ●●

บรรณานุกรม

กฤณา เรื่องอุไร กุศลาสัย. "อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุ" อารยธรรมอินเดีย. คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จัดพิมพ์เนื่องใน
โอกาสงานสัปดาห์อารยธรรมอินเดีย นครหลวงกรุงเทพมหานครบุรี : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๑๕.
กฤษมา รักษมณี. "นิทานอินเดีย จากปรัชญาสู่อินทนาการ." ภาษาและหนังสือ, ปีที่ ๑๕, ฉบับที่ ๒ (ตุลาคม-มีนาคม ๒๕๒๖)
หน้า ๖๒-๗๐.
..... นิตานอุทาหรณ์ในวรรณคดีสันสกฤต. นครปฐม : คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕.
จ่านงค์ ทองประเสริฐ. บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดีย ภาคที่ ๑ ศาสนาพราหมณ์. พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, ๒๕๑๒.
दनัย ไชยโยธา. ประวัติเอเชียใต้ยุคโบราณ. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๗.
น.ม.ส. (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์). นิตานเวตาล. พระนคร : คลังวิทยา, ๒๕๐๖.
พรธนะแพทย์, (นางแฝง). นิยายวิกรมมัททย. กรุงเทพฯ : องค์การค้าคุรุสภา, ๒๕๑๘.
วิชัย สุทธิษานนท์. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ : การพิมพ์พระนคร, ๒๕๒๕.
วิมลศิริ ร่วมสุข. ประวัติวรรณคดีสันสกฤตยุคพระเวท. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สหสยามพัฒนา, ๒๕๒๒.
ลสมัคร บุรวาต. ปรัชญาพราหมณ์ในสมัยพุทธกาล. กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, ๒๕๑๖.